

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА CHATGPT МҮМКІНДІКТЕРІН ПАЙДАЛАНУ ЖОЛДАРЫ

Алмаганбетова Жулдыз Ганибаевна
«№ 5 жалпы білім беретін орта мектебі» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі,
almaganbetova.zhuldyz@bk.ru
Қазақстан Республикасы Ақтөбе қаласы

Аңдатпа. Бұл мақалада қазақ тілі сабақтарында ChatGPT платформасының мүмкіндіктерін пайдалану жолдары қарастырылады. Қазіргі цифрлық қоғам жағдайында білім беру жүйесінде жасанды интеллект технологияларын қолдану өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Әсіресе ChatGPT секілді генеративті жасанды интеллект құралдары оқыту үдерісін жаңғыртуға, оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, шығармашылық белсенділігін арттыруға және білімді дербестендіруге мүмкіндік береді. Зерттеу барысында қазақ тілі сабақтарында ChatGPT платформасын қолданудың негізгі бағыттары, оның тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым дағдыларын дамытудағы рөлі сараланады. Сонымен қатар ChatGPT арқылы тапсырма құрастыру, мәтін талдау, тілдік нормаларды меңгерту және оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамыту мәселелері қарастырылады. Мақалада жасанды интеллект технологияларын білім беру үдерісіне енгізудің артықшылықтары мен кемшіліктері ғылыми тұрғыдан талданып, отандық және шетелдік ғалымдардың пікірлері негізінде бағаланады.

Кілт сөздер: *ChatGPT, жасанды интеллект, қазақ тілі, цифрлық білім беру, тілдік дағдылар, инновациялық технология, жазылым, оқылым, цифрлық педагогика, білім беру платформасы.*

XXI ғасыр – цифрлық технологиялардың қарқынды дамыған кезеңі. Қазіргі таңда ақпараттық-коммуникациялық технологиялар қоғам өмірінің барлық саласына, соның ішінде білім беру жүйесіне де үлкен өзгерістер әкелуде. Әсіресе жасанды интеллект негізіндегі платформалардың пайда

болуы оқыту үдерісін жаңа деңгейге көтеріп отыр. Соңғы жылдары ChatGPT платформасы білім беру саласында кеңінен қолданылып, оқушылар мен мұғалімдер үшін тиімді құралдардың біріне айналды.

ChatGPT – мәтін құрастыру, сұрақтарға жауап беру, ақпаратты талдау, аударма жасау және түрлі шығармашылық тапсырмаларды орындауға мүмкіндік беретін генеративті жасанды интеллект жүйесі. Бұл платформаның басты ерекшелігі – адамның сөйлеу стиліне жақын мәтіндер құрастыра алуында. Сондықтан ChatGPT тіл үйрету үдерісінде, әсіресе қазақ тілі сабақтарында үлкен мүмкіндіктерге ие.

Қазақ тілін оқыту барысында оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту маңызды орын алады. Ғалым Ф. Оразбаева тілдік қатынастың негізгі мақсаты – адамның ойын еркін әрі сауатты жеткізе алу қабілетін қалыптастыру екенін атап көрсетеді [1]. Осы тұрғыдан алғанда ChatGPT платформасы оқушылардың жазылым, оқылым, айтылым және тыңдалым дағдыларын дамытуда тиімді құрал бола алады.

Қазіргі оқушылар цифрлық ортада өсіп келе жатқандықтан, олардың қызығушылығын арттыру үшін инновациялық технологияларды қолдану қажеттілігі артып отыр. Сондықтан қазақ тілі сабақтарында ChatGPT мүмкіндіктерін тиімді пайдалану – қазіргі білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің бірі.

ChatGPT – OpenAI компаниясы әзірлеген жасанды интеллект негізіндегі тілдік модель. Бұл жүйе үлкен көлемдегі мәтіндік деректерді талдау арқылы адам тіліне жақын жауаптар қалыптастырады.

Жасанды интеллект ұғымын алғаш ғылыми айналымға енгізген ғалым John McCarthy оны «ақылды машиналар жасау ғылымы» ретінде сипаттаған [2]. Бүгінгі таңда бұл технологиялар білім беру саласында кеңінен қолданылуда.

ЮНЕСКО сарапшылары жасанды интеллект білім беру сапасын арттыруға, оқытуды жекелендіруге және цифрлық құзыреттілікті дамытуға ықпал ететінін атап көрсетеді [3]. ChatGPT осы бағыттағы тиімді құралдардың бірі болып табылады.

Қазақ тілі сабақтарында ChatGPT платформасын келесі бағыттарда қолдануға болады:

- мәтін құрастыру;
- грамматикалық тапсырмалар дайындау;
- эссе және шығарма жазу;
- диалог құрастыру;
- мәтінді талдау;
- сөздік қорды дамыту;
- тест тапсырмаларын әзірлеу;
- оқушылардың жауаптарына кері байланыс беру.

Бұл мүмкіндіктер оқыту үдерісін интерактивті әрі қызықты ұйымдастыруға жағдай жасайды.

Жазылым – тілдік әрекеттің ең күрделі түрлерінің бірі. Ол оқушыдан грамматикалық сауаттылықты, логикалық ойлауды және сөздік қорды тиімді пайдалануды талап етеді.

ChatGPT платформасы жазылым әрекетін дамытуда маңызды рөл атқарады. Оқушылар:

- эссе жоспарын құра алады;
- мәтіннің құрылымын үйренеді;
- грамматикалық қателерін түзетеді;
- шығармашылық идеялар алады.

Мысалы, мұғалім «Менің Отаным», «Табиғатты қорғау», «Ұлттық құндылықтар» тақырыптарында эссе жазуды ұсынғанда, ChatGPT оқушыға жоспар құруға немесе негізгі ойларды жүйелеуге көмектесе алады.

Сонымен қатар оқушылар өз мәтіндерін платформаға енгізіп, грамматикалық немесе стильдік қателер бойынша ұсыныстар ала алады. Бұл олардың жазу мәдениетін қалыптастырады.

Ғалым С.С. Құнанбаева жазылым әрекеті адамның коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда маңызды рөл атқаратынын көрсетеді [4]. Сондықтан ChatGPT жазылым дағдысын дамытуда тиімді цифрлық құрал ретінде бағаланады.

Оқылым – мәтінді түсіну, талдау және интерпретациялау әрекеті. ChatGPT оқушыларға мәтінді терең түсінуге көмектеседі.

Мысалы, оқушылар әдеби шығармаларды немесе танымдық мәтіндерді оқығаннан кейін ChatGPT арқылы:

- мәтіннің негізгі ойын анықтай алады;
- кейіпкерлерге мінездеме бере алады;
- мәтін бойынша сұрақтар құрастыра алады;
- қысқаша мазмұн жасай алады.

Бұл оқушылардың аналитикалық ойлау қабілетін дамытады.

Мысалы, Мұхтар Әуезовтің «Көксерек» әңгімесін өткенде ChatGPT арқылы:

- Көксерек бейнесінің символдық мағынасы;
- Құрмаштың мінезі;
- адам мен табиғат арасындағы байланыс сияқты мәселелерді талдауға болады.

Осындай жұмыстар оқушылардың мәтінді терең түсінуіне мүмкіндік береді.

Айтылым дағдысын дамыту тіл үйретудегі маңызды бағыттардың бірі болып табылады. ChatGPT виртуалды сұхбаттасушы ретінде оқушылармен диалог ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Мысалы, оқушылар қазақ тілінде:

- сұрақ-жауап жүргізе алады;
- күнделікті жағдаяттарға байланысты диалог құрастырады;
- пікірталас ұйымдастырады.

Бұл әсіресе қазақ тілін өзге ұлт өкілдеріне үйретуде тиімді. Өйткені кей оқушылар ауызша сөйлеуден қысылуы мүмкін. Ал ChatGPT арқылы олар еркін тілдік практика жасай алады.

Ғалым Дж. Ричардс тіл үйретуде интерактивті қарым-қатынас маңызды рөл атқаратынын атап көрсетеді [5]. ChatGPT осы интерактивті ортаны қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Тіл үйрету барысында сөздік қорды байыту ерекше маңызға ие. ChatGPT жаңа сөздерді түсіндіруге, синонимдер ұсынуға және сөздерді контексте қолдануға көмектеседі.

Мысалы, оқушылар белгілі бір сөздің:

- мағынасын;
- синонимін;
- антонимін;
- сөйлемдегі қолданысын сұрай алады.

Бұл олардың сөздік қорын кеңейтіп, тілдік белсенділігін арттырады.

Сонымен қатар ChatGPT мақал-мәтелдер, тұрақты тіркестер және көркем сөз үлгілерін түсіндіруде де тиімді құрал болып табылады.

ChatGPT мұғалімдер үшін де тиімді көмекші құрал бола алады. Мұғалімдер платформа арқылы:

- тест тапсырмаларын;

- БЖБ/ТЖБ сұрақтарын;
- мәтіндік тапсырмаларды;
- шығармашылық жұмыстарды жылдам дайындай алады.

Мысалы, белгілі бір тақырып бойынша бірнеше деңгейдегі тапсырмаларды қысқа уақыт ішінде әзірлеуге мүмкіндік бар.

Бұл мұғалімнің уақытын үнемдеп, сабақтың мазмұнын байытуға жағдай жасайды.

ChatGPT оқушылардың білім деңгейіне қарай тапсырмаларды бейімдей алады.

Мысалы:

- бастауыш деңгейдегі оқушыларға қарапайым мәтіндер;
- орта деңгейге аналитикалық сұрақтар;
- жоғары деңгейге шығармашылық және зерттеушілік тапсырмалар ұсынылады.

Ғалым Benjamin Bloom оқытуды дараландыру білім сапасын арттыратынын дәлелдеген [6].

ChatGPT осы дербестендірілген оқыту жүйесін жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

ChatGPT платформасының тиімділігімен қатар, кейбір кемшіліктері де бар.

Біріншіден, оқушылардың дайын жауаптарға тәуелді болып қалу қаупі бар. Егер оқушы мәтінді өзі ойламай, тек дайын ақпаратты қолданса, шығармашылық қабілеті төмендеуі мүмкін.

Екіншіден, кей жағдайда ChatGPT қате немесе толық емес ақпарат ұсынуы ықтимал. Сондықтан мұғалімнің бақылауы маңызды.

Үшіншіден, барлық оқушылардың интернет пен цифрлық құрылғыларға қолжетімділігі бірдей емес. Бұл цифрлық теңсіздік мәселесін туындатады.

Сонымен қатар жасанды интеллект ұлттық мәдени және тілдік ерекшеліктерді толық деңгейде жеткізе алмауы мүмкін. Сондықтан ChatGPT-ті көмекші құрал ретінде тиімді пайдалану қажет.

Қорыта айтқанда, ChatGPT платформасы қазақ тілі сабақтарында тиімді қолдануға болатын заманауи цифрлық құралдардың бірі болып табылады. Ол оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, шығармашылық белсенділігін арттыруға және оқу процесін интерактивті ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

ChatGPT арқылы жазылым, оқылым, айтылым және тыңдалым әрекеттерін жетілдіруге, сөздік қорды байытуға және мәтіндік талдау жұмыстарын тиімді жүргізуге болады. Сонымен қатар бұл платформа мұғалімнің жұмысын жеңілдетіп, тапсырмаларды жылдам дайындауға көмектеседі.

Дегенмен ChatGPT мұғалімнің орнын толық алмастыра алмайды. Сондықтан оны дәстүрлі оқыту әдістерімен үйлестіре қолдану – білім беру сапасын арттырудың маңызды бағыттарының бірі.

Қазіргі цифрлық қоғам жағдайында қазақ тілі сабақтарында ChatGPT мүмкіндіктерін тиімді пайдалану оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға және тіл үйретудің сапасын арттыруға ықпал етеді.

Әдебиеттер:

1. Оразбаева Ф. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі. – Алматы: РБК, 2000. – 208 б.
2. John McCarthy Programs with Common Sense // Proceedings of the Symposium on Mechanisation of Thought Processes. – London, 1959. – P. 75–91.
3. [UNESCO: Artificial Intelligence and Education](#)
4. Құнанбаева С.С. Қазіргі шетел тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: Эверо, 2010. – 344 б.

5. Richards J.C. Communicative Language Teaching Today. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 114 p.
6. Benjamin Bloom Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longmans, Green and Co, 1956. – 207 p.